

Renskötselforskning i Sverige

Öje Danell - Inst för husdjursgenetik, SLU, Uppsala

Renskötselforskningen i Sverige omorganiserades i början av 90-talet och är nu uppbyggd kring ett nätverk av forskare vid olika universitetsinstitutioner. Syftet var att bredda forskningsinsatserna till de för rennäringen viktigaste ämnesområdena inom både natur- och samhällsvetenskap. Den övergripande målsättningen för den nya forskningsorganisationen var att på flerdisciplinär basis klarlägga och utveckla förutsättningar för en ekologiskt, ekonomiskt och socialt stabil rennäring. Man ville också utveckla en forskarutbildningstradition kring rennäringens problem samt få till stånd en samverkan mellan forskning och näring i fortbildningen av rennäringens folk.

En samordnande funktion finns i form av en Renskötselförskning placerad vid Institutionen för husdjursgenetik, SLU i Uppsala, som också har en professur i renskötsel. Forskningsprogram med inriktning främst på betefrågor leds också från Institutionen för skoglig zooekologi vid SLU i Umeå. Forskning med speciell inriktning på köttkvalitet bedrivs av Institutionen för livsmedelsvetenskap vid SLU i Uppsala och den veterinärmedicinska forskningen inom renområdet handhas av Statens veterinärmedicinska anstalt i Uppsala. Ett flertal andra institutioner medverkar i forskningsprogrammet t.ex. i gemensamma doktorandprojekt. Samverkan förekommer också med andra universitet, forskningsinstitut, exempelvis Försvarets forskningsanstalt (FOA) i Umeå, Miljö- och rymdinstitutet (MRI) med Miljödatacenter (MDC) och Climatic Impact Research Centre (CIRC) i Kiruna/Abisko). Likaså pågår ett flertal utvecklingsprojekt i näringen och där forskare medverkar. Neringen och forskare har också tillsammans etablerat en forskningsförmedling med en forskningsförmedlartjänst placerad hos näringsorganisationen SSR i Umeå. Förmedlingen sker genom nyhetsbrev, IT-publicering, framtagning av skriftliga material/faktahäften kring olika frågeställningar inom rennäringen, och seminarier för näringsidkare och andra berörda med bl.a. forskare som föreläsare.

Forskningsprojekten är i stor utsträckning kopplade till forskarutbildning i de olika disciplinerna. Dessa kan ha en disciplinär inriktning och utnyttjande av ren och renskötsel som studieobjekt eller modell. Genom detta har man fått ett betydligt bredare forskarengagemang i rennäringens problem, än man tidigare haft. För närvarande finns 7-8 doktorander involverade med egna projekt och detta kommer troligen att utökas med ytterligare någon.

Endast en liten del av forskningsverksamheten finansieras med universitetsanslag. Huvuddelen är medel från främst Skog- och jordbrukets forskningsråd (SJFR), Miljöstrategiska fonden (MISTRA), Samefonden, EU:s strukturfonder, Jordbruksverket m.fl. bidragsgivare och samarbetspartners.

De viktigaste forskningsområdena är:

- Förvaltning av betesresurser, där huvudinsatserna f.n. sker i anslutning till två MISTRA-finansierade program (RESE och FjällMistra) med inriktning på renens habitatutnyttjande, samspelet mellan ren och bete, indikatorer för beteskvalitet, förvaltningstrategier och -system för betesförvaltning inom näringen, samt jämförelse av traditionell och vetenskaplig kunskap kring renens betesutnyttjande. Förvaltningsstrategier studeras också i NMR-finansierade projekt tillsammans med Norge och Finland. Renbetesrelaterade forskningsprojekt, bl.a. inriktade på slitagefrågor, pågår också vid universiteten Stockholm, Uppsala och Umeå. Inom området finnas två doktorander vid SLU samt ytterligare någon vid andra universitet.
- Djurresursernas nyttjande, där forskningsinsatserna f.n. är inriktade på optimeringsfrågor kring djurantal och renhjordens struktur, utveckling av produktionsbaserade kriterier för gallring och urval, samt studier av urvalseffektivitet och urvalsstrategier på samebynivå. Det senare ingår i ett doktorandarbete.
- Skötselsystem i vid mening, vilket f.n. omfattar studier av näringsstatus och problem vid igångsättning av utfodring, ”våt buk”-fenomenet, samt studier av systemlösningar med utfodring under högdräktighet och kalvning, bevakad kalvning och tidig kalvmärkning innan djuren kommer ut på vårbetet. Det sistnämnda systemet prövas både som del i ett doktorandprojekt med huvudsyftet att kartlägga dödsorsaker hos kalvar från födelsen och framåt, och i samarbetsprojekt tillsammans med näringen. Inom livsmedelsområdet bedrivs forskning kring renköttets sensoriska kvalitet. Samexistensen mellan renskötsel och rovdjur kommer att tas upp inom ramen för Ett MISTRA-finansierat program kring resursanvändningen i fjällområdet (FjällMistra-programmet)
- Radiocesium i renens miljö är fortsatt föremål för studier i samarbete med strålskyddsorganisationer och FOA i syfte att mer principiellt kartlägga överföringar mellan olika delar av ekosystemet (mark-växter-ren-rovdjur).
- Inom det socio-ekonomiska området pågår två doktorandprojekt. Det ena är inriktat på renägarens beslutssituation i egenskap av företagare inom ett kollektiv, där dessutom ovanligt många externa instanser har beslutsrätt i olika avseenden. Det andra studerar frågor kring äganderätt och resursförvaltning i syfte att utveckla kriterier för utvärdering av alternativa regelverk och identifiera aspekter i regelverket, som skulle kunna främja konstruktiv konflikthantering. Ett tredje doktorandprojekt påbörjas under 1998 i anslutning till FjällMistra-programmet. Målsättningen är bl.a. att utveckla företagsekonomiska modeller av rennäringen och analysredskap för planering av rennäringens företag. Modellerna kommer också att användas i mer övergripande analyser av resursförvaltning och resursanvändning inom FjällMistra-programmet. I det senare ingår även annan resursanvändning än renbete, såsom mångbruk av skog, jakt, fiske, turism/rekreation och naturvård.